

גמליו של אברהם וחמורו של פנחס בן יאיר

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרֵה גַמְלִים מִגְּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל־טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיִּלְךָ אֶל־אַרְם נְהָרִים אֶל־עִיר נַחֹר: (בראשית כד י', בתחילת המסע לחרן).¹

וַיָּבֵא הָאִישׁ הַבֵּיתָה וַיִּפְתַּח הַגְּמְלִים וַיִּתֵּן תָּבֵן וּמִסְפּוֹא לַגְּמְלִים וַיְמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: (בראשית כד לב, בסוף המסע).²

בראשית רבה נט יא – גמליו של אברהם ניכרים

"ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וגו' " (בראשית כד י) - גמליו של אברהם אבינו היו ניכרים. בכל מקום שהיו יוצאים, יוצאים זמומים.³

בראשית רבה מא ה פרשת לך לך – בין לוט לאברהם

"ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט", רבי ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר: בהמתו של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה ובהמתו של לוט לא היתה יוצאה זמומה. היו אומרים להם רועי אברהם: הותר הגזל? היו אומרים להם רועי לוט: כך אמר הקב"ה לאברהם: "לזרעך אתן את הארץ הזאת", ואברהם פָּרְדָּה עקרה ואינו מוליד, למחר הוא מת ולוט בן אחיו יורשו, ואם אוכלים, משלהם הם אוכלים. אמר להם הקב"ה: כך אמרתי לו: "לזרעך נתתי", אימתי? לכשיעקרו שבעה עממים מתוכה. "והכנעני והפרזי אז יושב בארץ" - עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ.⁴

מסכת שבת דף פה עמוד א – עמי האזור הקדומים מקפידים על הסגת גבול

... דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: "לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים" (דברים יט יד) - גבול שגבלו ראשונים לא תסיג ... שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלוא קנה זה - לזית, מלוא קנה זה - לגפנים, מלוא קנה זה - לתאנים. פירוש רש"י שם: ראשונים - אמורים וְחֹנוּיִם שהיו בקיאים בכך וכו'...⁵

¹ תרח כבר אינו בחיים וחרון, שם עזב אברהם את תרח אביו בדרכו "אל הארץ אשר אראך", היא כעת "עיר נחור" (בכתיב חסר בלי הוא"ו ובחילוף אותיות: חרן). קרובי המשפחה של אברהם שם, "ארצי, מולדתי בית אבי" כדבריו הם כעת משפחת אחיו הבכור: נחור. לא בכדי מפרטת התורה מיד לאחר סיפור העקידה את תולדות משפחת נחור. ראה בדברינו [בית נחור](#) בפרשת וירא.

² ראה בראשית רבה פרשה ס ח - פרשת חיי שרה: "אמר ר' אחא: יפה רחיצת רגלי עבדי בתי אבות מתורתן של בנים - שאפילו רחיצת רגלים צריך לכתוב, והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא", בדברינו [מעשה אבות סימן לבנים](#) בפרשה זו.

³ הדרשן דורש, כך נראה, את פשר המילים "גמלי אדוני" שטרחה התורה לכתוב. וכי יכול היה לקחת גמלים אחרים מאלה של אדוניו? אלא שהכוונה בביטוי "גמלי אדוני" שהיה ניכר בגמלים שהם שייכים לאדון מסוים - לאברהם. ובמה היו ניכרים? בכך שיצאו לרשות הרבים כשהם זמומים. וכן הביא רש"י בפירושו לפסוק: "מגמלי אדוני - ניכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים".

⁴ לפני שנפנה אל הנושא העיקרי של השוואת גמלי אברהם מול חמורו של פנחס בן יאיר, נתעכב קמעא על המדרש הראשון שמציין את העובדה שבהמתו של אברהם, לא רק הגמלים היוצאים למסעות, היו זמומים. לא רק בדרך ולא רק בארצות אחרות (בפרט אלה שמהם יצא אברהם ואלהים חוזר שליחו), אלא גם בהמות הרועות בארץ שהקב"ה הבטיח לו ולזרעו. הבטחה זו עתידה להתקיים לכשיושלם עוון האמורי (ראה המדרשים על "כי לא שלם עוון האמורי עד הנה"), אך בינתיים הכנעני והפריזי והאמורי בארץ ויש לכבד את רכושם ובעלותם. זו, עפ"י המדרש, אחת מסיבות הריב בין רועי אברהם לרועי לוט שבתחילת פרשת לך לך. ואגב אורחא שופך המדרש אור חדש על פשט הפסוק "ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו כי ה'ה' רכושם רב". ודאי שהארץ הייתה מספיק גדולה לשאת את אברהם ולוט (הרי הקב"ה הבטיח לו שירבה את זרעו ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים), אלא שהיו גם תושבי המקום, ובמקום שנותר, שלא היה בבעלותם, אולי לא נותר מרחב מספיק לשניהם. הרוצה להרחיב יראה פיתוח מדרש זה בפסיקתא רבתי (איש שלום) פסקא ג - ביום השמיני, בקשר לדרשות על הפסוק "דברי חכמים כדברנות". שם רועי אברהם מאשימים את רועי לוט שהם מוציאים על לוט ואברהם שם רע, ורועי לוט מאשימים אותם מנגד שהם מכחישים את הבהמות משום שאינם זנים אותן כראוי וטוענים שבלאו הכי הארץ הובטחה לאברהם, והוא איש זקן ואין לו בן יורש. ראה בדברינו [פרידת אברהם ולוט](#) בפרשת לך לך.

⁵ בתפר בין מדרשי בראשית רבה על הפרשה 'הגנבנו' גמרא זו ממסכת שבת שדנה במרחק הראוי בין צמח לצמח בדין כלאיים ובהלכה של לא תסיג גבול רעך. בהלכות אלה, מסתמכים חכמים על מנהגייהם החקלאיים של תושבי הארץ הקדומים ובהם שבעת העממים שהבחינו היטב בין גבולות השדות והצמחייה ע"ס ידע עמוק בחקלאות האיזור (המסורת על החצב כמסמן גבולות דרות וחלקות). מהם למד אברהם והוא מקפיד על מסורת כיבוד שדה הזולת ורשות הרבים. יש כאן שילוב מעניין בין חוקי התורה וחוקות העמים שנצטוונו לרשת אותם ולא להתחבר אליהם ("בחוקותיהם לא תלכו") - בין ספר בראשית ותקופת האבות טרום מתן תורה ובין ספר דברים טרום מתן תורה וערב הכניסה לארץ של דור הבנים וקיום ההבטחה לאבות. וכבר הארכנו לדון במקור זה בדברינו [הסגת גבול](#) בפרשת שופטים ובדברינו [מפגשי אברהם עם תושבי הארץ אשר אראך](#) בפרשת לך לך.

בראשית רבה ס ח – חמורו של פנחס בן יאיר שנזהר וחכמים שנכשלו

"ויבוא האיש הביתה ויפתח הגמלים" (בראשית כד לב) – התיר זממיהם.⁶ ר' הונא: ר' ירמיה שאל לר' חייא בר רבה: לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר?⁷ חמורתו (אתונו) של ר' פנחס בן יאיר נטלוה לסטים. עשתה אצלם שלושה ימים ולא טעמה כלום. אמרו: סופה שתמות ותסריח עלינו את המערה, נמסרנה לבעליה. שלחוה ונכנסה לבית בעליה. כיון שנכנסה, נהקה. הכיר (ר' פנחס בן יאיר) קולה. אמר: פתחו לאותה העניה ותנו לה שתאכל, שיש לה שלושה ימים שלא טעמה כלום. נתנו לה שעורים ולא טעמתן. אמרו לו: רבי, נתנו לה שעורים ולא טעמתן. אמר להם: תקנותם אותם?⁸ אמרו לו: הן. הוצאתם דמאי? אמרו לו: ולא כן למדתנו רבינו: "הלוקח זרע לבהמה וקמח לעורות ושמן לנר ושמן לסוך בו את הכלים פטורין מן הדמאי"⁹ אמר להם: מה נעשה לה והיא מחמירה על עצמה...¹⁰

ר' ירמיה שלח לרבי זעירא כלכלה אחת של תאנים. רבי ירמיה אמר: אפשר רבי זעירא אוכלן שלא מתוקנות? רבי זעירא אמר: אפשר רבי ירמיה ישלחן שלא מתוקנות? בין זה לזה נאכלו התאנים בטבליהן. למחר עמד ר' ירמיה עם רבי זעירא. אמר לו: תקנת תאנים אלה? אמר לו: לא. אמר רבי אבא בר ימינא בשם אלעזר זעירא: אם היו ראשונים מלאכים, אנו בני אדם; ואם היו בני אדם, אנו חמורים.¹¹ אמר ר' מנא: אפילו חמורים אין אנו. חמורתו של ר' פנחס בן יאיר נתנו לה שעורים של טבל ולא אכלה אותם,¹² ואנו אוכלים תאנים של טבל.¹³

⁶ ורש"י על פסוק זה: "ויפתח הגמלים - התיר זמם שלהם, שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים". בדומה למה שפירש על הפסוק הראשון שהבאנו בתחילת המסע ובמקביל לשני מדרשי רבה שהבאנו, זה בפרשה נט במדרש במקביל לפסוק י, וזה בפרשה ס של המדרש על פסוק לב. זה בתחילת המסע וזה בסופו. שניהם מדגישים את זימם הגמלים של אברהם. והמהדיר של רש"י בתורת חיים מדייק ומפנה כאן אל המדרש מפרשה ס, ולעיל בפסוק י אל המדרש הקודם מפרשה נט. לפי זה, אפשר שלא בכדי מקצר כאן רש"י ומתעלם מהמשך המדרש, מהסיפור על חמורו של פנחס בן יאיר עליו נתמקד. ולהלן בפירוש רמב"ן והערה 14, נראה שאולי יש סיבה להשמטה זו של רש"י ואיננה רק עניין של קיצור (לעתים רש"י מביא מדרשים בהרחבה ולעתים מקצר).

⁷ הסיפור על חמורו של פנחס בן יאיר מופיע גם בירושלמי שקלים פרק ה הלכה א (בנוסח קרוב מאד למדרש שלנו שמן הסתם לקח אותו משם) ובבבלי מסכת חולין דף ז ע"א למטה (בנוסח שונה אך דומה). למקורות נוספים על צדיקותו וחסידותו של ר' פנחס בן יאיר, שהיה חתנו של ר' שמעון בר יוחאי (שבת לג ע"ב), ראה עבודה זרה כ ע"ב ושיר השירים רבה א ט (אבי המוטו המרכזי של מסילת ישרים) וכן דברים רבה פרשה ג. וראה גם חולין ז ע"ב: "אמרו עליו על ר' פנחס בן יאיר: מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו". ולצד צדקותו הגדולה שם, מסופר גם איך פגע ברבי יהודה הנשיא ברוב צדקותו. וראויה דמותו של פנחס בן יאיר לדרך לעצמה, בע"ה בהזדמנות אחרת.

⁸ פירוש א. א. הלוי, שממנו אנו מרבים לצטט במדרשי רבה, מבאר "ניקיתם אותו מעפר ומצרות" אך אולי הכוונה לטבל כפי שמופיע בהמשך בסיפור על ר' ירמיה ור' זעירא שצריך תיקון היינו הפרשת תרומות ומעשרות. כי טבל, היינו תבואה שבוודאות אינה מעושרת, איננה מתוקנת ואסורה גם בהאכלה לבהמות (איסור הנאה לבעלים).

⁹ מסכת דמאי פרק א משנה ג. והפירוש הוא שמותר לזרוע, להאכיל בהמות, לשמן כלים, לעבד עורות וכו' בתבואה או פירות של דמאי, היינו, כל גידול שחייב בתרומות ומעשרות ושנקנה מעם הארץ וספק אם עושר אם לא.

¹⁰ לשון מקרא, אתון. לשון חכמים, חמורה. ובוודאי יש כאן משחקי לשון ומילתא דבדיחותא: מה נעשה לה - לחמורה - שהיא מחמירה על עצמה. והחומרות שלה גורמות הפסד כספי לבעל הבית שצריך להאכיל אותה ביוקר. לשון בדיחות יש בחז"ל במספר מקומות, אחד מהם בפרשתנו עצמה במדרש בראשית רבה בראש הפרשה: "רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם. בקש לעוררן, אמר: מה ראתה אסתר שתמלוק על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא תבוא אסתר, שהייתה בת בתה של שרה, שחייתה מאה ועשרים ושבע שנים ותמלוק על מאה ועשרים ושבע מדינות". ראה גם גמרא פסחים ט ע"ב: "וכי חולדה נביאה היא?" ובמסכת חולין נז ע"א: "ניכר שאינו בקי בתרנגולים" ועוד רבים. וכבר הקדשנו דף בהושא בדיחות הדעת של כמים בדפים המיוחדים. אולי אין בדיחות דעת זו מתאימה לדמותו המחמירה של ר' פנחס בן יאיר (ראה הערה 7 לעיל), אבל היא דרך להבין את שאלת המדרש: "לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר?". כי באמת אין המדרש נותן תשובה לשאלה זו. אין תשובה. ראשית, כי אין מקשים מן המדרש, בוודאי לא ממדרש למדרש שכל אחד הוא עולם לעצמו שנאמר בד"כ בע"פ לפני שהועלה על הכתב, במקום ובשעה ומפי הדרשן היפים לו. שנית ועיקר, אין להקשות ממעשה אגדה שמשופר שאירע לחמורו של צדיק כפנחס בן יאיר על מנהגי אברהם שהיה שומר את דרך ה' "לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח יט). המדרש פוטר את השאלה בבת צחוק קלה ובאותה נשימה גם מרמז לתשובה הפשוטה: אין סומכים על צדקותם ונפלאותיהם של בעלי חיים מיוחדים. אברהם נהג לפי ההלכה. פנחס בן יאיר הוא בעל מופת, אברהם הוא איש של דרך הישר. ראה דברינו ספר הישר שהוא אחד מכינויו של ספר בראשית.

¹¹ הביטוי "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם וכו'" מופיע בכל המקורות שהבאנו בהערה 7 לעיל ובנוסף גם במסכת שבת קיב ע"ב. ראה ביטוי דומה בירושלמי מסכת שקלים פרק ה דף מח עמוד ג: "רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן: הראשונים חרשו וזרעו ניכשו כיסחו עידרו קצרו עימרו דשו זרו בררו טחנו הרקידו לשו קיטפו ואפו. ואנו, אין לנו פה לאכול". ובמסכת יומא ט ע"ב הביטוי: "טובה צפורן של ראשונים מכריסן של אחרונים". וכבר הארכנו לדון בנושא: דורות ראשונים מול אחרונים בדברינו חשינים גם ישינים בשבת המועד פסח, מגילת שיר השירים.

¹² ר' מנא היה יכול להעצים את ההבדל ולומר: "חמורתו של ר' פנחס בן יאיר נתנו לה דמאי ולא אכלה אותם ואנו אוכלים טבל". אלא שכנראה החלק הנוסף בסיפור על החמור שלא אכל אפילו דמאי, הוא אכן גוזמא ובדיחותא כפי שהערנו לעיל.

¹³ לא בכדי הוצמד סיפור זה לדיון של "לא היו גמליו של ר' אברהם דומים לחמורו של פנחס בן יאיר". הנה מקרה שצדיקים שגו. "כי אדם אין צדיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז כ) וכל אדם צריך להיזהר ולהישמר. אמנם מצאנו במקורות רבים את הביטוי "השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמן לא כל שכן!" (גיטין ז ע"א, חולין ה ע"ב, ו ע"א, ז ע"א וכן בכתובות כח ע"ב, יבמות צט ע"ב ועוד). שפירושו, אם הקב"ה גורם לכך שבהמה איננה חוטאת (בכל המקורות הנ"ל הכוונה לסיפור על חמורו של פנחס בן יאיר), קל וחומר שהוא ימנע חטא מהצדיק. אך אם נדקדק, נמצא שבכל המקרים האלה מדובר במנהג או מעשה חיובי (פעיל) שעשו חכמי ישראל שיש עליו דיון אם היה כהלכה אם לאו. התשובה היא שאנו דנים אותם לכף זכות ומניחים שעשו מה שעשו ונהגו כפי שנהגו משום שהניחו שכן ההלכה ואנו סומכים על כך שמעשיהם היו נכונים ושל

רמב"ן בראשית פרק כד פסוק לב – לא יתכן שפנחס בן יאיר גדול בחסידותו מאברהם

ורש"י כתב: "התיר זמם שלהם שהיה סותם פיהם שלא ירעו בשדות אחרים". ולשון בראשית רבה (ס ח): "התיר זממיהם, רבי הונא ורבי ירמיה שאל לרבי חייא ברבי אבא, לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר וכו'". וזו שאלה לסתור פיתוח הזמם, כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס בן יאיר גדול יותר מביתו של אברהם אבינו. וכאשר חמורו של רבי פנחס בן יאיר איננו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואין צריך לזממם, כי לא יאונה לצדיק כל און.¹⁴

בראשית יח יט – אברהם הולך בדרך של צדקה ומשפט

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.¹⁵

מסכת אבות דרבי נתן נוסח א פרק ח

כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים, כך בהמתן היו חסידות. אמרו: גמליו של אברהם אבינו לא נכנסו לבית שיש בו עבודת אלילים, שנאמר: "ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים" (בראשית כד לא) - ואנכי פניתי את הבית מתקפלים. ומה תלמוד לומר "ומקום לגמלים" - מלמד שלא נכנסו לבית לבן הארמי עד שפינו כל העבודה זרה מפניהם.

מעשה בחמורו של רבי חנינא בן דוסא שגנבוהו לסטים וחבשו את החמור בחצר והניחו לו תבן ושעורים ומים ולא היה אוכל ושותה. אמרו: למה אנו מניחין אותו שימות ויבאיש לנו את החצר? עמדו ופתחו לה את הדלת והוציאוהו. והיתה מנהקת והולכת עד שהגיעה אצל רבי חנינא בן דוסא. כיון שהגיעה אצלו, שמע בנו קולה. א"ל: אבא, דומה קולה לקול בהמתנו. אמר לו: בני, פתח לה את הדלת שכבר מתה ברעב. עמד ופתח [את] הדלת והניח לה תבן ושעורים ומים והיתה אוכלת ושותה. לפיכך אמרו כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן חסידות כמותן.¹⁶

מסכת תענית דף כד עמוד א

ארעה תקלה על ידם. אבל להסתמך על כך מראש, לנהוג בחוסר זהירות ולא לנסות למנוע עבירה היכן שהיא ברורה ועלולה לקרות בדרך הטבע, אין דרך התורה בכך ו"אין סומכין על הנס" וכאמור, לא על צדקותם ונפלאותם של בעלי חיים מיוחדים.

¹⁴ מפי מחותני עמוס חכם ז"ל שמעתי שפירוש רמב"ן זה הולך בשיטתו הידועה לפיה האבות היו סמל לצדיק שעומד מעל לטבע ולא יתכן שיאונה לו רע או יגרום לרע (ראה רמב"ן שמות ו ב, ויקרא כו יא, בראשית יז א ועוד). לפי זה הוא חולק על רש"י. אך אפשר שרמב"ן לא מתעמת עם רש"י, רק משלים בפשטות את המדרש שרש"י הביא רק את חלקו הראשון. ראה דברי רמב"ן בקטע לפני זה שציטטנו: "וענין ויפתח הגמלים - שפתח מוסרי צווארם כי המנהג להוליכם קשורים, או שהיו הולכים חגורים במושב המרכבה אשר עליהם, כלשון אל יתהלל חוגר כמפתח (מ"א כ יא), התפתחי מוסרי צווארך (ישעיה נב ב)". לפי רמב"ן, אין מקרא יוצא מידי פשוטו ופיתוח הגמלים הוא התרתם ממוסרותיהם כמנהג העולם. אברהם נהג כדן המדינה והסביבה (ראה פירוש רמב"ן למצוות שניתנו במרה). כך או כך, השמטת רש"י בפרשתנו, גם בפסוק הראשון ובפרט בשני את הסיפור על חמורו של פנחס בן יאיר, איננה מקרית. רש"י, כפשוטו וכאיש הלכה, איננו מוכן לקבל את הרעיון שגמליו של אברהם ירעו בשדות זרים, גם אם לעתים הדבר בהיתר כגון שהצמחים מתפשטים אל רשות הרבים, אלא ישמשו דוגמא לכל אדם אחר, כיצד צריך להתנהג ברשות הרבים.

¹⁵ פסוק זה שנאמר על אברהם (בפרשת וירא לפני הפיכת סדום) משמש מקור חשוב למדרשים הדנים בעשיית משפט וצדקה של אברהם ולדורות. של אברהם, ראה למשל בראשית רבה מח ו אשר דורש את הפסוק מישיעיהו לג טו: "הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אָזְנוּ מְשַׁמֵּעַ דְּמַיִם וְעַיְנָיו מְרֵאוֹת בְּרַע" על אברהם: "הולך צדקות - זה אברהם: ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. דובר מישרים - מישרים אהבוך (שיר השירים א ד), מואס בבצע מעשקות, שנאמר: אם מחוט ועד שרוך נעל. נוער כפיו מתמוך בשוחד - הרימותי ידי אל ה' אל עליון". ולדורות, ראה למשל תנחומא פרשת שופטים סימן א: "וימלך יהושפט וגו' ויתחזק על ישראל - מהו ויתחזק? שנתחזק ומינה דיינין עליהן היודעין ללכת בדרכי ה' שנאמר (בראשית יח) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ואומר לדיינין ראו כי המשפט לאלהים הוא וכו'". אברהם הוא סמל לדורות בצדקה ובמשפט: "אתה סימן לבניך" - מעשי אבות סימן לבנים (דברינו בנושא זה בפרשת חיי שרה). אי לכך, גמליו של אברהם יצאו כשהם זמומים. בהתאם להלכה וכדוגמא לרבים.

¹⁶ לכאורה, מדרש זה מציג גישה שונה לדברינו עד כה ומשווה בין בהמתם של צדיקים לגמליו של אברהם. או שמא נאמר שיש הבדל בין עבודה זרה ובין גזל. ואולי נוכל גם לומר שגם אם בהמתו של הצדיק היא דבר מיוחד, מגמליו של אברהם ועד חמוריהם של פנחס בן יאיר ור' חנינא בן דוסא (גם הוא דמות של בעל מופת), עדיין בעל הבהמה אינו פטור מלנהוג בה עפ"י דין תורה. סגולות מיוחדות לחוד והלכה ומנהג דרך ארץ לחוד. לגמל יש אולי חוש מיוחד להריח עבודה זרה, אבל אתה לא יכול לסמוך על כך שהוא גם יקפיד על גזל וירננו הבריות שגמליך אינם זמומים. אתה תזמום את הגמלים כפי שעשה אברהם אבינו. שים לב גם להבדל בין הסיפור של פנחס בן יאיר וחנינא בן דוסא. אצל האחרון, לא מצאנו שהחמור החמיר על עצמו ומה שנתנו לו, אכל.

רבי יוסי דמן יוקרת ... היה לו אתון שהיו משכירים אותה לאחרים.¹⁷ בערב היו שולחים על גבה את שכר אותו היום והיא חוזרת לבית בעליה. אם הוסיפו לה או הפחיתו מן השכר הראוי - לא הייתה באה. יום אחד שכחו על גבה זוג סנדלים ולא הלכה (חזרה) עד שהורידו אותם ממנה – ואז הלכה.¹⁸

....

גברא דעל בריה ועל ברתיא לא חס - עלי דידי היכי חייס?¹⁹

שבת שלום
מחלקי המים

¹⁷ בתרגום קטע זה של הגמרא לעברית, נעזרנו בפירוש שטיינזלץ, אבל האחריות היא כולה שלנו.

¹⁸ אפרופו סיפורי נפלאות על חמורים כשרים והגונים, הרי לנו עוד סיפור על חמורו של ר' יוסי בן יוקרת. כאן, בדיני ממונות, ובעניין שאינו נוגע כלל לחמור עצמו, לא טבל ולא גזל, אלא השכר המגיע לבעל הבית! קטע זה לקוח מהגמרא תענית שבעקבות הסיפור על **חוני המעגל**, מביאה סיפורים רבים על 'מורידי גשם' מהם בניסים ובמעשי מופת ומהם בתפילה ובמעשה חסד וצדקה. על מקצת מסיפורים אלה עמדנו בדברינו **תפילות לגשם – במדרש** בשמיני עצרת והרחבנו בדף **סיפור חוני המעגל – עיון מחדש** שם. כאן, רצינו להציג סיפור נוסף על 'בהמתם של צדיקים' אשר משלים את חמורו של ר' חנינא בן דוסא וחמורו של פנחס בן יאיר. מעשי מופת ופלא לחוד, והלכה והנהגת דרך ארץ לחוד.

¹⁹ אדם שלא חס על בנו ובתו, איך יחוס עלי? מכל בעלי המופתים: חוני המעגל, פנחס בן יאיר, ר' חנינא בן דוסא, ר' יוסי דמן יוקרת הוא מקרה קיצוני ביותר. ראה שם המעשים הקשים שעשה ובגללם ר' יוסי בר אבין שהיה רגיל ללמוד תורה אצל ר' יוסי דמן יוקרת, החליט לעזוב אותו וללכת ללמוד אצל רב אשי. כששאל אותו רב אשי מדוע עזב את ר' יוסי דמן יוקרת, ענה לו ר' יוסי בר אבין: אדם שלא חס על בנו ובתו, איך יחוס עלי? הגמרא ממשיכה שם בסיפור מה אירע לבנו של ר' יוסי דמן יוקרת, עם הנס של התאנה שהוציאה פירות לפועלים, וממשיכה לשאול מה אירע לבתו? וזה נושא אחר לפעם אחרת. כאן, דיינו שהאבות הם סמל ומופת לעמדה אחרת לגמרי מבעלי המופתים. ראה גם דברינו **אין הבטחה לצדיק בעולם הזה** בפרשת ויצא.